

УДК 159.9:316.35

ФЕНОМЕН КОНФОРМІЗМУ ТА НОНКОНФОРМІЗМУ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ МЕНШОСТІ НА БІЛЬШІСТЬ

Ткаченко К.С. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Гуманітарний факультет, напрям підготовки «Практична психологія»

Кривошишина О.А., доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

У нашому світі налічується не тільки кілька мільярдів окремих індивідуумів, але також і безліч національно-державних утворень, громад в різних населених пунктах, економічних організацій та інших формальних і неформальних груп, будь то сім'я, збори мешканців або просто люди, які знаходяться поруч. Розглядаючи групову взаємодію, не можна заперечувати вплив індивідуумів на їх власні групи, адже історію творить меншість, переконуючи всіх інших, тобто більшість. Так що ж допомагає цій меншості або її впливовому лідеру стати переконливою? [1]

Перші дослідження соціального конформізму дозволили зрозуміти, як підтримується існуюча соціальна норма, чому індивід приймає їх настільки невідчутно для себе, що вважає частиною своєї власної індивідуальності. Екстраполюючи цю точку зору, можна сказати, що люди повинні зберігати прихильність навіть цілком неадаптивним нормам, якщо ті колись були встановлені, адже всі існуючі механізми продовжують працювати. Насправді це не так, критичність щодо неадаптивних норм через деякий час підвищується, відбувається їх відчуження і зміна [2]. Роботи Сержа Московічі за впливом меншини дозволяють зрозуміти закономірності зміни старого конформізму більшістю на новий, впроваджуваний групі активною меншістю, виступаючим носієм нової норми.

Таким чином, виникла необхідність зрозуміти процес протікання соціальних змін, тобто відповісти на питання, на яке класична теорія відповісти не змогла. Виявилось, що вплив в групах проявляється не тільки у формі конформності, але також і в таких формах, як інновація і нормалізація, звідси з'являється потреба в теоріях, які пояснювали б і ці феномени. Вплив призводить не тільки до стабільності та соціального контролю, але також і до соціального конфлікту і змін. Потрібна була «генетична» модель, яка розглядала б соціальний конфлікт і зміни як рушійну силу, мотор процесу впливу. Термін «генетична» (як противагу терміну «функціоналістична») належить Московічі, який вважав рист і

інновацію фундаментальними процесами існування суспільства, вплив яких на людей проявляється не тільки в тому, що вони просто адаптуються до даної системи, а й постійно продукують і змінюють її. [3]

Послідовність і наполегливість у діях свідчать про впевненість в собі. А будь-яка поведінка меншості, що виражає впевненість - така, наприклад, як вибір місця на чолі столу, - схильна породжувати у більшості сумніви в собі (Немет і Джоел Уachtлер (Nemeth & Joel Wachtler, 1974)). Відчуття сильної і непохитної переконаності меншості підштовхує більшість до перегляду своїх позицій. Однак слід зазначити, що частіше переглядаються думки, а не факти. Італійські дослідники з університету Падуї, Енн Маасі та її колеги (Anne Maass & others, 1996) помітили, що меншості важче переконати більшість переглянути факти («З якої країни Італія імпортує більший обсяг сирої нафти?»), ніж установки («З якої країни Італії слід імпортувати більший обсяг сирої нафти?»).[4]

Загалом, незгода і протест завжди були властиві людській природі і неодноразово служили запорукою розвитку і прогресу. Деякі еволюціоністи навіть вважали своєрідний первісний "нонконформізм", який полягав у запереченні природних тваринних імпульсів, одним з визначальних факторів антропогенезу. "Бунтар лісів" - так поетично характеризує французький дослідник Едгар Морен нашого уявного предка, який на зорі історії віддав перевагу суворій ієрархії лісових приматів нескінченному ризику відкритих просторів. "Здається майже очевидним, що ініціаторами революції олоднення були ті, хто відхилялися від" норми", - ізгої, авантюристи, бунтарі", - резюмує відомий антрополог.

Однак з ускладненням соціальної організації людства роль нонконформізму ставала все більш неоднозначною. Адже будь-яка система закономірно прагне маргіналізувати, придушити, а в кінцевому рахунку, і зовсім виключити протест, і чим вона складніша, тим більше у неї для цього можливостей. Але й нонконформістські елементи в боргу не залишаються, все частіше переходячи на екстремістські, суто деструктивні позиції. У сучасному світі виразно простежуються обидва ці взаємопов'язані процеси. Перший виявляється головним чином у планомірному відтискуванні протестних груп у ліву політичну нішу, другий - в їх часом нарочито антидержавницькій, навіть антигромадській спрямованості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеев В.С. *Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы.* - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. - 240 с.
2. Московичи С. *Век толп.* - М.: Центр психологии и психотерапии, 1996. - 480 с.
3. Майерс Д. *Социальная психология.* - СПб.: Питер, 2003. - 682 с.